

צ'בזטי מזהר"ן

קמא

דף קב.

עם

ביאור חברותא
ללימוד בעיון

תורה קבט

אמר שהמתמיד בלימוד ספרו יהיה נעשה איש כשר באמת
ובעל מח גדול כי יש בה עמקות נוראה שאין בשום ספר
(הי"מ שמו שמוח)

ליקוטי

להסתכל, והוא מסמא עיניו ע"י שמונע עצמו מלהסתכל, ואעפ"כ נשאר היצ"ח כי מסתכל מן הצד כלאחר יד : **קבט** [8] (במדבר יג) **ארץ אוכלת יושביה**. כשמקורב להצדיק אף שאינו מקבל ממנו כלל, הוא גם כן טוב מאד. והאמונה לבדה שמאמין בהצדיק מועיל לעבודת השם יתברך. כי טבע האכילה שהמוזן נתהפך לניזון, כגון כשהחי אוכלת צומח כגון עשבים, נתהפכו העשבים לחי כשנכנסין בתוך מעיה. וכן מחי למדבר, כשהמדבר אוכל החי, נתהפך החי למדבר. ולכל מקום שנכנס לשם המזון שנתחלק להאברים, נתהפך למהות האבר ממש שנכנס לשם. כגון החלק מהמוזן הנכנס לחמוח נתהפך למוח והנכנס ללב נתהפך ללב, וכן לשאר האברים. וזהו **ארץ אוכלת יושביה**, כי ארץ הוא בחי' אמונה, כמ"ש (תהלים לז) **שכן ארץ ורעה אמונה** וזהו **אוכלת יושביה**, כי כשנכנס לארץ שהיא בחי' אמונה, נאכל אצלה, היינו שנתהפך למהותה. היינו כשדבוק להצדיק ומאמין בו שהוא בחי' ארץ, נאכל להצדיק, ונתהפך למהות הצדיק ממש: וכן ארץ ישראל בעצמה יש לה ג"כ הכח הזה. וע"כ ארז"ל (כתובי קיא.) כל היושב בא"י שרוי בלא עון שנא' [2] **העם היושב בה נשוא עון**, כי היא ארץ אוכלת יושביה, שהיושב שם נאכל אצלה ונתהפך למהותה הקדוש. וע"כ אפילו המהלך ד' אמות בא"י מוכטח לו שהוא בן עדה"כ כשארז"ל שם : וזהו ג"כ ענין המבואר במ"א [7] על פסוק [1] **בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי**. שכלל הענין שם כשאני רוצה שיקרבו תרין רעין דלא מתפרשין [1] אני צריך לאכול את בשרי היינו להכניע החומר. וזהו **לאכול את בשרי**, לאכול דייקא. שצריך שהנפש תאכל הבשר, שנתהפך למהותה. וזהו (ש"ה ה) **אכלי רעים**, היינו תרין רעים דלא מתפרשין, שהם המוחין הקדושים, שצריכים שהמוח והדעת הקדוש יאכל את הגוף, דהיינו שהגוף יתהפך למהות הנשמה הקדושה שהוא המוח והדעת (כמבואר במ"א [1]). וזהו בחי' אכילה, שהמוזן נתהפך לניזון כנ"ל. וזהו **שכן ארץ ורעה אמונה**, היינו שאתה תהיה רועה ומוזין את האמונה, היינו שתהי' נאכל להאמונה כנ"ל, בחי' המוזן שנתהפך לניזון: אך אעפ"כ העיקר תלוי ברצון, אם רצונו חוק מאד להתקרב להש"י ולעבוד אותו, רק שקשה לו לשבור תאוות גופו, אזי ע"י התקרבות ואמונת הצדיקים, הוא בחי' אכילה, ונאכל להצדיק, היינו שנתהפך למהותו כנ"ל. אך אם אין רצונו כלל לעבוד את ה', לא יועיל לו שום התקרבות לצדיקים, והוא בחי' מוזן שאינו נתהפך לניזון כגון אם אוכל אכילה שאין הטבע סובלת אותו, אזי אינו מתעכל ואינו מתהפך לניזון, רק הגוף מקיא אותו. כן הוא בחי' זו ממש, כי אינו נאכל כלל להצדיק אף שמקורב אצלו. כי הצדיק אינו יכול לסובלו ומקיא אותו. והוא בחי' הכתוב בא"י (ויקרא יח) **כאשר קאה את הגוי**, דהיינו שאינה"ל יכולה לסובלו להיות נאכל אצלה

קבט קל קלא קלב קלג

מוהר"ן קב.

שיתהפך למהותה, רק היא מקיאה אותו. ה' יצילנו [2]:

קל [2] (סוכה נב) **כל** הגדול מחבירו יצרו גדול ממנו. ע"י ענוה ניצול מניאוף וזוכה לשמירת הברית [7]. כשרז"ל (סוטה ד): כל המתגאה לסוף נכשל בא"א שנאמר [8] **ואשת איש נפש יקרה תצור**. וז"ל הסמוכות (במדבר יב) **והאיש משה עניו מאוד** וכו' לפ' **ותדבר אהרן ומרים במשה**. כי הם דברו על אודות האשה הכושית אשר לקח, כי כושית ע"ש יפיה נקראת [9], והם אמרו שלקחה לשם יופי [10], וע"כ דברו על הפרישות, כי הם לא רצו להאמין שאפשר להיות פרוש. וע"ז השיבה התור' וסמכה תיכף **והאיש משה עניו מאוד** מכל האדם, כי ע"י שהיה עניו מכל האדם, היה אפשר לו להיות פרוש לגמרי [2], ולא היה לו יהודא תתאה כלל [8]. וזה שארז"ל (סנהדרין יט ע"ב) [22] תקפו של יוסף [22] ענוותנותו של בועז [22], תקפו של בועז ענוותנותו של פלמי בן ליש [22]. כי הוא תלוי בענוה, כי ע"י ענוה ניצול מפגם הברית. וז"ש כל הגדול מחבירו, שיש לו גדלות, יצרו גדול ממנו, שמתגבר עליו היצ"ח בתאוות ניאוף. כי זה עיקר היצ"ח, כמובא בוהר (ויקרא דף טו ע"ב):

עיקרא דיצרא בישא לגלאה עריין [2]:

קלא [2] **צריך** להתירא ולפחד מן הכבוד, כי כבוד הוא סכנה גדולה סכנות נפשות [22]. כי הוא דן את כל הדינים, כמ"ש (תהלים כד) **מלך הכבוד**, כי כבוד הוא בחי' מלכות הדן את הכל. ואזי הכל חוקרים ושואלין מי הוא זה **מלך הכבוד**, אם הוא ראוי לזה. וז"ש (שמות כט) **ונקדש בכבודי א"ת בכבודי אלא במכובדי** [22], כי ע"י הכבוד יוכל לגרום לו מיתה ח"ו, ואזי הוא נשקל במאזנים, אם ח"ו יפגום בהכבוד כחוט השערה, שלא יקבלו כמו שצריך, אזי ח"ו כף חובה מברעת. וזה נקרא **מאזני צדק** [1]. כי צדק מלכותא קדישא [22], שהיא"ל בחי' כבוד **מלך הכבוד כנ"ל**. והיינו **מאזני צדק**, כי אז נשקל במאזנים : **קלב** [22] **יש** צדיק שהוא מפורסם גדול במדינה אחת, ובמדינה הסמוכה אינו חשוב כלל, ושוב במדינה אחרת הוא מפורסם. הוא ענין הכתוב **בוהר (תצא רפ.)** [22] מעין דנפיק מאתר חד ואזלי מתחות לארעא עד שנובע ויוצא ברהוק במקום אחר, ואף במקום שהולך תחות ארעא הוא משקה שרשי אילנא :

קלג [2] (משלי ד) **ואורח צדיקים כאור נוגה הולך ואור עד נכון היום**. כי השמש בעצמה מאירה במקומה בשעה בתחלת היום ובאמצע היום, רק המניעה הוא מחמת הארץ המפסקת בין בני אדם ובין השמש. על כן אין האור מתפשט כל כך בתחלת היום רק מקצת מקצת עד שנתפשט על הארץ. כן הצדיק הוא בעצמו מאיר תמיד, רק המניעה מחמת המקבלים. והמניעה הוא מחמת הארץ המפסקת, היינו העולם הזה. כי בני אדם משוקעים בעולם הזה, ועל כן אינם יכולים לקבל אור הצדיק :

תורה אור
במדבר שלח יג (לב) ויוציא דבת הארץ אשר קרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אכלת יושביה הוא וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות: תהלים לו (ג) בטח ביקנך וצשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה: ישעיהו לג (כד) וכל יאמר שכן קליתי הקעם תישב בה גשא עון: תהלים כו (ב) בקרב עלי מרעים לאכל את בשרי צרי ואבי לי הפה כשלו ונפלו: שיר השירים ה (א) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושקרו וודים: ויקרא אחרי מות יח (כח) ולא תקרא הארץ אתכם כשפאכם אתה פאשר קאה את הגוי אשר לפניכם: תורה קל משלי ו (כח) כי בעד אשה וזנה עד פכר לחם ואשת איש נפש יקרה תצור: פ במדבר בהעלותך יב (ג) והאיש משה ענו עניו מאד מכל האדם אשר על פני האדמה: פ במדבר בהעלותך יב (א) ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה הכשית אשר לקח פי אשה כשית לקח: תורה קלא תהלים כד (ו) מי הוא זה קלך תכבוד יהוה צבאות הוא קלך תכבוד סלה: שמות תצוה כט (נג) ונצדתי שפה לבני ישראל ונקדש בכבדי: ויקרא קדושים יט (לו) מאנין צדק אבני צדק איפת צדק והין צדק וזנה לבם אני יהוה אלוהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים: תורה קלג משלי ד (יח) וארצה צדיקים פאר גנה הולך ואור עד נכון היום:

¹ תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקסג בחזרתו מנסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (תי"מ)
² מתרלו - בוהר
³ רע"מ שם ד"ה דאנת הוא כשמשא. (והם דברי רשב"י למשה רבינו)
⁴ תורה זו נאמרה אחר פסח שנת תקסג בחזרתו מנסיעתו לחתונת בתו שרה ז"ל (תי"מ)
⁵ בתקפא - ה וט

⁶ * ספרי מובא בפרש"י שם
⁷ **ענין חזקוני**
⁸ מתרלו - מאד
⁹ עיין תורה עב תנינא
¹⁰ עיין זוהר ח"ג דף רסא:
¹¹ עיין השמטה בסוף לוח טעויות של דפוס ראשון שנדפסה בסוף ספרי מעשיות דפ"ר, שם מבאר ענותותיה דבועז דלא כרש"י, אלא כיון שיוסף כבר שבר הקליפה וכן פלטי' כיון שבועז כבר שבר ע"ש. וכן מבואר בשיחות הר"ן קיד, ועיין לק"ה ערובי תומנין ו' יז
¹² בראשית לט ח' - וימאן בטעם שלשלת
¹³ רות ג' ח' - וילפת ועיין סנהדרין יט: מאי וילפת
¹⁴ עיין שמואל-א כה מד ושמואל-ב ג' טו ועיין סנהדרין הג"ל למה נקרא פלטיאל
¹⁵ לעיל סוף תורה ב' ושם נרשם עוד מ"מ
¹⁶ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
¹⁷ עיין תורה טו
¹⁸ * זבחים קטו:
¹⁹ * ויקרא יט [לו ויחזקאל מה י']
²⁰ * תקונים פתח אליהו
²¹ גם בדפוסיו ותרלו- שהיא ומתרלו - שהוא

²² לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
²³ בתקפא הציזון וזה נדפס בין הסורים ובמקומו נדפס עיגול כוח °
²⁴ ישעיהו לג כד ועיין גם מסכת גרים פ"ד הלכה ה' וספרי דברים פסקא שלג
²⁵ * לעיל בס' קא
²⁶ תהלים כו ב'
²⁷ זוהר ויקרא ד.
²⁸ בתרלו - הבשרי
²⁹ בתרלו - אכלי (בתקפא בדרג ו' מחוק בחלקו התחתון ובניסיון חלש)
³⁰ מוהר"ג בתקפא
³¹ עיין לעיל תורה לה אות ג' תורה קצב ורכה תורה ח' תנינא אות יב
³² בתרלו - שאינו
³³ עיין ספר טוב הארץ לרבי נתן שפירא פרק מעלת הדר בא"י וע"ש דף יט במהדור' תרגא מש"כ בשם הרמ"ק.
³⁴ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו
³⁵ לעיל תורה יא אות ג' ניאוף וגאות תלוי זב"ו. ועיין בעש"ט עה"ת בשלה אות טו ובבאר מים חיים שם אות יג. כפי הקדושה כך מדת הענוה.
³⁶ משלי ו' כו
³⁷ מתרלו - מאד

מאמר ארץ אוכלת יושביה

מספה"ק ליקוטי מוהר"ן

זמן ומקום אמירת התורה
לא ידוע

פתיחה

רבנו מבאר כאן את כח האמונה בצדיק שמי שרוצה באמת להיות צדיק עובד ה' ולזכך מדותיו, אזי ע"י ביטול ואמונה חזקה בצדיק אמיתי עד שמתפשטת בכל אבריו ועוטפת את כולו, יכול להיות נאכל לצדיק ולהפך למחות הצדיק ממש.

ליקוטי הלכות

יו"ד ריבית ה כא ארץ בחי' אמונה
חו"מ הפקר ונכסי הגר ד' ח' "
או"ח בהמ"ז ד' כג ארץ ישראל

שיחות השייך לתורה זו

המבואר כאן שהמאמין בצדיק נאכל לו ונהפך למהותו רבי אפרים זצ"ל המכונה אפרימל הביא לזה ראייה מהדין שישראל אפילו צדיק גדול אסור לאכול תרומה ואילו עבד של כהן מותר ואפילו בהמתו של כהן אוכלת כרשיני תרומה כי הם בטלים לגמרי לכהן, וכמבואר אצלנו שהמבוטל לצדיק נאכל לו ונהפך למהותו ע"ש. (עונג שבת לרבי אפרימל קראקובסקי דף קצח)

וראה גם בראשית רבה פרשה ס פסקה ח – ויבא האיש הביתה וגו' היתר זמומיהם ר' הונא ור' ירמיה שאל לר' חייא בר רבה לא היו גמליו של אברהם אבינו דומים לחמורו של ר' פנחס בן יאיר חמרתיה דר' פנחס בן יאיר? ועיין שם המהר"ו זה לשונו – התרוץ פשוט שהחמור שהיה אברהם אבינו רוכב עליו בוודאי היה כחמורו של רבי פנחס בן יאיר מקל וחומר אך שאר בהמותיו היה צריך לזמם וכמ"ש בהדיא לעיל פמ"א סימן ה' ובירושלמי דמאי פ"א. עכ"ל. מבואר שהחמור שאברהם אבינו רכב עליו תדיר היה מבוטל לו וכמו נאכל על ידו עד שהיה כמהותו שומר מצוות.

הקדמה

רבנו מחדש כאן כיצד ע"י אמונה באיזה דבר אפשר להיות נאכל לדבר שמאמין בו, ומבאר שהיא עצה נפלאה להיות צדיק ע"י שמאמין בצדיק.

לשון רבנו שע"י האמונה בצדיק נאכל להצדיק, ונתהפך למהות הצדיק ממש, צ"ע לשון ממש. אבל באמת כבר אמר בשיחות¹ שכל אחד יכול לבוא למדרגתי להיות כמוני ממש, ותלוי רק ביגיעות. מבואר שהאמונה שעליה מדבר כאן היא עם יגיעות רבות. והביאור בזה נ"ל שאע"פ שאמר לעיל שהכוונה כאן אפילו שלא מקבל מהצדיק כלל ורק מאמין בו, בוודאי אין הכוונה שלא שומע אותו אלא הכוונה אע"פ שלא שומע ממנו עצות ותורה אלא רק מחזיק באמונתו בצדיק אע"פ שרואה בו מעשים משונים מאד הפך שכלו² ולא רואה בו שום קדושה³ אלא לפעמים להפך, אף על פי כן מחזיק באמונה חזקה ושלימה בצדיק המקיפה את כולו וכל אבר שבו עד שיהיה כולו אמונה וביטול גמור לעשות כל אשר יאמר לו לעשות אפילו מראה על ימין שהוא שמאל⁴, זו יגיעה קשה מאד מאד, שרק על ידה אפשר לזכות להאכל לצדיק ולהפך למהותו ממש. אבל

כ' עד כג סיון תשפ"ב ירושלים

¹ שיחות מוהר"ן אות קסה – כל אחד ואחד יכול לזכות לבוא למדרגתי להיות כמוני ממש. כי העקר תלוי רק ביגיעות ועבודות באמת. וכן שמעתי גם כן בדברים האלה מפיו הקדוש כמה פעמים שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו' (שמ):

חיי מוהר"ן אות רל – וְשִׁמְעֵתִי מִפִּי הַקְּדוֹשׁ כִּמְהָ פְּעָמִים שֶׁהֶעֱקַר תְּלוּי רַק בִּיגִיעוֹת וְעִבּוּדוֹת וְכוּ' וְעַל יְדֵי זֶה יִכּוֹל כָּל אֶדָם לָבוֹא לְמִדְרָגוֹת גְּדוֹלוֹת וְכוּ' וְאָמַר אֲנִי יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת אִישׁ בְּיָשָׁר שְׁקוֹרֵין "גִּיטָר יוֹד" כְּמוֹנֵי מִמֶּשׁ:

² כמבואר בתורה קמ – שם מבאר שהצדיק הוא כמו חותם והתלמיד כמו נחתם ועל כן רק בתלמיד רואים את האמת של הצדיק אבל בצדיק עצמו הוא נראה להפך, כמו בחותם שבו הכתב הפוך ורק בנחתם הוא ישר.

³ כמבואר בתורה רמג – שם מדמה את הצדיק לשיר השירים שאע"פ שלא נזכר בו שם השם כלל ואדרבה כלפי חוץ נשמע כשיר של חוסר צניעות אע"כ הוא קדש קדשים יותר מכל כתבי הקודש.

⁴ כמבואר בתורה כגג. ואע"פ שזו סוגיא ארוכה ויש בה גרסאות הפוכות ומחלוקת בין הספרי (דברים קנ"ד יא) לירושלמי (הוריות א' א'). נ"ל שכל זה לגבי בית דין. אבל לגבי צדיק שרואים בו שהוא בעל רוח הקדש שרואה הרבה מהלכים קדימה והרבה יותר גבוהה, הדברים הם כפשוטו ממש. כי אני סומא בארובה לגבי תוצאות מעשי, והצדיק שרואה כיצד הדברים פועלים יודע שלפעמים צריך לשנות קצת

בודאי כל ביטול מועיל לזה כפי הביטול וכמו שהכניסה לארץ ישראל מועילה אפילו רק ד' אמות כמבואר בפנים, אע"פ שבוודאי אינו דומה הולך ד' אמות למתיישב בה.

יסוד העניין שע"י אמונה והתקרבות לצדיק נאכל לצדיק, ראיתי שמבארים זאת על פי תורה קלה שטבע הקטנות להתבטל לגדלות. ויש לעיין בזה שאם האמונה שמדובר עליה כאן הכוונה אמונה בגדלות הצדיק אולי זה כדי שיזכה שייתקיים בו טבע הקטנות שמתבטל לגדלות, אבל באמת עדיין קשה, כי הטבע שמדבר שם הוא שהקטן מתבטל ונעשה אין, אבל לא משמע שנכלל בו ע"י, כי לזה צריך שיהיה נוסף רצון להכלל בצדיק ולא רק טבע. ונראה שהטבע שמדובר שם הוא בחי' יראה שטבעה לאפס את הירא, ואילו כאן מדבר מאהבת הצדיק שהיא רצון להכלל בצדיק, אמנם טוב לחבר יראה ואהבה, וזה אולי ע"י הטבע הנ"ל ועוד אמונה המביאה לאהבה שמדובר כאן.

בסוף התורה מבאר רבנו שכל זה רק אם באמת רוצה לעבוד את ה', דהיינו שכל הביטול שלו לצדיק, הוא רק כדי ללמוד ממנו לעבוד את ה', אבל אם כל ההתלהבות שלו היא סיבה אחרת, לא יועיל הביטול והאמונה בצדיק להפך למהות הצדיק, כי מהות הצדיק היא יראת שמים ועבודת ה' ו', ואם לא זו כוונתו, אזי הוא יוצא כמו שנכנס, כי הצדיק מקיא אותו, כמו מאכל שהגוף לא סובל ומקיא אותו, ממילא לא נהפך למהות הצדיק, אלא נשאר עם כל טבעו הרע שהיה ו'.

והדוגמא לזה מוהר"ת שאמר שסילק שכל עצמו לגמרי ו' עד שזכה שרבנו אמר עליו שהוא צדיק כמבואר בחי"מ תקעט/טו.

וכן אליעזר עבד אברהם שהיה מזרע כנען שנתקלל ע"י נח בארור, וזכה ע"י הביטול לאברהם אבינו לצאת מארור לברוך כמ"ש שלבן אמר לו בא ברוך ה' (בראשית כד לא) ע"ש חזקוני שאז נעשה חפשי ויצא מכלל ארור לבוא לברוך ע"י שמש את אברהם הצדיק באמונה. וזה לא היה קל אלא נסיון קשה מאד להשאר באמונה זו בביטול גמור על אף כל הקושיות הרבות ו' שהיו לו עליו (כמו ששמעתי כ"פ מהרב) עד שנאכל לו ונהפך למהותו של אברהם ממש ונעשה צדיק השולט ביצרו כאברהם רבו (ב"ר נט ח) וזכה להיות מהיחידים שנכנסו

לפי המצב, ורק מי שלא רואה צריך לנהוג לפי התורה שניתנה לעיוורים. ויש בזה אריכות עד כמה אפשר לזכות לזה ע"י ביטול לצדיק שהסתלק. אלא שהוא שדה מוקשים.

¹ ראה לק"ה שבת ו' ג' - העקר הוא אמונת חכמים כי העקר הוא התכלית וצריך כל אדם לחוס על עצמו ולחשב תמיד בכל יום על תכליתו הנצחית. ומה יהיה סופו וכו'. ולזכות לתכלית טוב באמת אי אפשר כי אם על ידי אמונת חכמים. כי אי אפשר להאדם להגיע ולחזור למקור נשמתו כי אם על ידי החכמים הצדיקים האמתיים. כי אפילו בשרים ויראים ועוסקים בתורה אינם יכולים להגיע לשלמותם כי אם על ידי צדיקים אמתיים. מכל שכן מי שפגם איזה פגם מכל שכן וכל שכן מי שפגם ועבר הרבה חס ושלום. כמצוי עכשו מאד בעונותינו הרבים כאשר כל אחד יודע בנפשו. בודאי אי אפשר לרפאותו בנפש וגוף כי אם על ידי הצדיקים הגדולים הנפלאים באמת שיוודעים לדרש את התורה בשלש עשרה מדות בשלמות באמת ויודעים שרשי נפשות של כל אחד מן ישראל בהתורה וכו' וכו' על כן אי אפשר לאדם לבוא לתכליתו הנצחית כי אם על ידי אמונת חכמים. עקר חכמות הצדיקים שהם החכמים האמתיים הוא להשתדל לפרש את עצמם מזה העולם לגמרי עד שזכו לזה בשלמות ששברו כל התאוות בתכלית עד קצה האחרון לגמרי ופרשו עצמן מזה העולם מכל וכל ולא נשאר להם שום נדנוד וריח משום תאוה של זה העולם. ורק צדיקים פאלה הם יכולין לתקן כל העולם ולהחזירם למוטב כל מי שרוצה להתדבק בהם. כי כל אדם צריך להגיע לזה לתכלית הפרישות בקדשה באמת. וזה עקר תכליתו לנצח אשרי הזוכה לזה. אבל לאו כל אדם זוכה לזה. וזעירין אנו דזכין לזה בשלמות באמת על כן עקר התקון של שאר בני אדם הוא על ידי התקרבות לצדיקים פאלה להם ולתלמידיהם ולתלמידי תלמידיהם וכו'.

² ויש הרבה להאריך בזה וכו', אלא שהוא שטח זרוע מוקשים.

³ שיח שרפי קודש - חלק א אות תרלד - ספר מוהר"ת וצ"ל, כשנתקרבותי לרבנו וצוק"ל "האב איך מיין מזן אין גאנצן אונעק גילייגט, פאלו אין לי שום שכל וכששמעתי דבור מרבנו וצוק"ל, האב איך נאף א שטיקל שכל, נאף א דבור נאף א שטיקל שכל. וכן אמרו עליו מגדולי אנשי שלומינו, שזה החלוק בין מוהר"ת לשאר תלמידי רבנו וצוק"ל, שגם הם ידעו, שרבנו וצוק"ל הוא העקר, אולם הם גם כן משהו... "זענען עפיס..." ויש להם גם איזו דעה, אולם מוהר"ת זכרוננו לברכה ידע בעצמו, שהוא בלעדי רבנו זכרוננו לברכה אינו כלום וכאין ממש, אשרי לו. (אבני"ה ברזל, שם).

⁴ חיי מוהר"ן אות תקעט (עבודת ה' אות קלו) שמעתי איך שספר רבנו זכרוננו לברכה לאחד מאנשי החשובים שבעת היותו בלבוב אז היה שם גם כן הרב הקדוש רבי צבי אריה זכרוננו לברכה מאליק. ופעם אחת נסעו שניהם יחד לתוף איזה יער, ודברו אז מכל הצדיקים ומה היה עבודתם. ונשא רבנו זכרוננו לברכה עיניו למעלה וסיים אבל מה הוא הענין שלי זה אינו יודע שום אדם. ובלשונו אשכנזי אבנר וואס מיין זאף איז דאס ווייסט קיינער ניט. אחר כך אמר להאיש הנ"ל אספר לך מהו החולאת שלי וכו'; זכות אבות לא יספיק על רפואת החולאת, רק בדרך אחד בטחתי קצת על שכמה אנשים החזרתי אותם למוטב. השיב לו האיש הנ"ל אמת הדבר כי ידעתי שהרב רבי נתן בודאי יהיה צדיק (גוטער יוד), השיב לו מה שאמתה יכול לומר (וואס דוא קאנסט זאגן) אני אומר לך שהוא כבר גם עכשו צדיק (ער איז שוין א גוטער יוד):

⁵ דאיתא בספרים שאברהם אבינו איש חסד, לא היה איש חסד נעים הליכות כאהרן הכהן, אלא חסד תקיף מאד שהיה צריך להשפיע את האמונה בעולם שכבר אלפים שנה מחזיק בעבודות זרות וניתוק מהקב"ה ולהלחם כנגד מלכים מלחמות גדולות וגם כל הנהגתו היתה משונה ומוזרה שהיה רץ ברחובות וצועק (חי"מ שצה) והיה מכה ומקלל (תפארת שלמה מרדומסק לך יב ג) והכל אליעזר קיבל והתבטל ואפילו כששלח אותו ליקח אשה לבנו במרחק עצום עד חרן, דווקא מהמקום הטמא ביותר בעולם אז, והמסוכן ביותר אחות לבן הארמי הקוסם הנורא, בת בתואל הנואף המפורסם ביותר, דווקא היא הראוייה לבנו יצחק ולא בתו הכשרה של אליעזר, ואעפ"כ בכל מקום שהלך קרא לעצמו עבד אברהם אנכי.

חיים לגן עדן (מסכת כלה רבתי ג' כג) שזה גם אברהם אבינו לא זכה, ובוודאי לא זכה לזה מכח שהיה משקה תורת רבו דזה לא מצאנו שע"י לימוד תורה זוכים להיכנס חי לג"ע ובוודאי לא לפני מתן תורה, אלא רק ע"י יגיעה וקושי עצום במיוחד, שאע"פ שהוא ראש ישיבה גדול ומשקה תורת רבו (יומא כח) ומלומד בניסים כמבואר בסנהדרין צה. שקפצה לו הדרך. וגיבור כמו שי"ח גבורים (תרגום יונתן בראשית יד יג) אע"כ מתבטל ביטול גמור לאברהם וסובל בזיונות רבים שאברהם אבינו לא חסך ממנו/א.

בחיי מוהר"ן סימן צח/ב¹ סיפר רבנו מעשה במלך שבנה ארמון וציווה לשני אנשים לצייר ציור כל אחד על קיר אחר מקירות הארמון העומדים זה מול זה, ואחד התאמץ לקיים דבר המלך ולמד ציור וצייר ציור יפה מאד לכבוד המלך, וחבירו עסק בעסקיו ושכח ממצוות המלך וביום האחרון רק ליטש את הקיר עד שהבריק היטב עד שעשה אותו אספקלריא מלוטשת שכל העומד נגדה נראה בה, וכשבא המלך הוטב בעיניו מעשיו של העצלן, והוא תימה נוראה היתכן חוטא נשכר? אבל נראה כוונת רבנו כמו במעשה מהצפור (ככבי אור מעשיות וספורים) שסיפר רבנו על מלך שציווה לקצור תבואה ולא עשו מצוותו וביום האחרון יעץ להם חכם לתפוס את הצפור האהובה על המלך ובוזה יצליחו לפייסו. והנמשל הוא שהצפור היא הצדיק, הכי נמי כאן במעשה הזה הצייר הוא הצדיק שמקיים מצוות המלך בשלימות, ורובא דעלמא יצרם מתגבר ולא זוכים לעשות את מצוות המלך כראוי, אבל יש עצה מי שמאמין בצדיק ומתבטל ונאכל לצדיק נעשה אספקלריא מבהיקה כלבנה כלפי החמה ואזי כל הציור שצייר הצדיק נשקף גם בו ונהפך למהות הצדיק ממש.

קושיות

א. כשמקורב לצדיק אע"פ שלא מקבל ממנו וכו'. צ"ע מה מקבל ממנו ומה לא מקבל ממנו? נ"ל כוונת רבנו כאן להבדיל מתורה זו' שהאמת של הצדיק נחקקת ע"י קיום העצות של הצדיק בפועל. ובתורה קא ע"י לימוד תורה בעיניו שער מכניע וממית את גשמיות עצמיותו. כאן החידוש שאפילו ע"י אמונה לבד בצדיק זוכים לזה.

ב. כשנכנס לארץ שהיא בחי' אמונה נאכל אצלה. משמע שאמונה בדבר פעולת שהמאמין נאכל לדבר שמאמין בו. וצ"ע האם נאמר בזה ידיעת ההפכים אחת והמאמין בעבודה זרה נהפך למהותה, וכמו שהנכנס לארץ ישראל אפילו רק ד' אמות כבר נאכל לה קצת, הכי נמי צריך מאד להזהר מאמונה בע"ז בדרכי אמורי, כי אפילו ע"י קצת אמונה נאכל קצת לדבר של שקר, וכשמאמין בכח הממון הרי הוא מאמין בע"ז שכלול בה כל העבודות זרות, ואזי נאכל לממון, ונהפך כפי חוזה אמונתו לצואה ועבודה זרה ממש כמבואר בתורה כג.

ג. ע"י אמונה בצדיק נאכל לו. צ"ע איזה אמונה האם דווקא אמונה עם דעת (כתורה רנה) או אפילו אמונה בלא דעת כנשיים? עניין אמונת הנשים שרבנו שיבח כל כך צ"ע, לפי המבואר בזהר בלק קצה: שהאמונה תלויה באמת. והרי האמת הוא מדת האיש דייקא. אבל באמת אדרבה מזהר הנ"ל מבואר כוונתו, שכיון שהאמונה מורכבת מביטול ומאמת, שהן בחי' אשה ואיש, נמצא שאמונת האשה היא חזקה בבחי' הביטול שבה, שלא מכניסה שכל עצמי כל כך, אבל חלשה בבחי' האמת שבה. ואמונת האיש חזקה בבחי' האמת המאיר בה, אלא שכיון שחסר לו הביטול, לכן האמת מעורבב עם שכל עצמי. נמצא כוונת רבנו בשבח אמונת הנשים, לשבח את עניין הביטול שצריך להקדים לאמת. ואין כוונתו לנשים בעצמן אלא לתכונת הביטול של הנשים. כך נ"ל.

^א ראה ב"מ פו: ששלח אותו לראות אם יש אורחים אמר לו שאין אמר לו איני מאמינך. וכשהלכו לעקדת יצחק כינה אותו ואת ישמעאל עם הדומה לחמור, וראה ב"ר נט ט' שביקש ליתן בתו ליצחק א"ל אברהם אתה ארור ובני ברוך ואין ארור דבק בברוך. ובמדרש איתא שאברהם אמר ליצחק אין אמונה בעבדים תבדוק את רבקה אם אליעזר לא פגם אותה, ועיין בעלי התוס' על בראשית כד סג שיצחק חשד בו שפגם עם רבקה ואפילו שנשבע לא האמינו עד שהוכיח לו, ובזכות זה נכנס חי לג"ע.

^ב חיי מוהר"ן סימן צח – (ספורים חדשים אות יח) מעשה במלך אחד שפנה לעצמו פלטיין וקרא לשני אנשים וצוה אותם שיציירו את הפלטיין שלו וחלק להם את הפלטיין לשני חלקים. הינו שמחצה הפלטיין יהיה מטל על האחד לצירו, ומחצה השני יהיה מטל על השני לצירו. וקבע להם זמן שעד אותו הזמן מחיבים הם לצירו, והלכו להם אלו השני אנשים: והלך אחד מהם ויגע וטרח מאד ולמד עצמו זאת האמנות של ציור וכייר היטב היטב עד שצייר את חלקו שהיה מטל עליו בציור יפה ונפלא מאד. וצייר שם חיות ועופות וכיוצא בזה בציורים נפלאים ונאים מאד: והשני לא שם אל לבו גזרת המלך ולא עסק בזה כלל: וכאשר הגיע סמוך לזמן המגבל שהיו צריכין לגמר מלאכתם, הנה הראשון כבר גמר מלאכתו ואמנותו בחלקו בציור נאה ונפלא מאד. וזה השני התחיל להסתפל על עצמו מה זאת עשה שפלה הזמן בהבל וריק ולא חש לגזרא דמלכא. והתחיל לחשב מחשבות מה לעשות, כי בודאי באלו הימים המועטים הסמוכים לזמן המגבל אי אפשר לתקן עוד ללמוד לעצמו ולעשות אמנות הציור, לצייר חלקו בזה הזמן המועט, כי היה סמוך מאד למועד הקבוע להם: ונתישב בדעתו והלך והטיח כל חלקו במשיחת סמיני (שקורין פאקיסט וסוג צבעו) ועשה פאקיסט שחור על כל חלקו. והפאקיסט היה כמו אספקלריא ממש, שהיו יכולין להתראות בו כמו באספקלריא ממש, והלך ותלה וילון לפני חלקו להפסיק בין חלקו ובין חלק חברו: ויהי כי הגיע מועד הקבוע שקבע להם המלך הלך המלך לראות תבנית מלאכתם אשר עשו באלו הימים. וראה חלק הראשון שהוא מצייר בציורים נאים ונפלאים מאד ומציירים שם בחלקו צפרים וכו' בדרכים נפלאים מאד: וחלק השני היה תלוי בילון וחשף תחתיו ואין רואין שם מאומה. ועמד השני ופרש את הילון והזריח השמש ובאו והאירו כל הציורים הנפלאים פלם בחלקו מחמת שהיה שם הפאקיסט שהיה מאיר כמו אספקלריא. על פן כל הצפרים המציירין בחלק הראשון ושאר כל הציורים הנפלאים פלם נראו בתוך חלקו וכל מה שראה המלך בחלק הראשון ראה גם פן בחלקו של זה: ונוסף לזה שגם כל הפלים הנפלאים וכל הקרידינאן ורתיטים וכיוצא שהכניס המלך לתוך הפלטיין פלם נראו גם פן בחלק השני. וכן פל מה שיצרה המלך להכניס עוד פלים נפלאים לתוך הפלטיין והיו פלם נראים בחלקו של השני, והוטב הדבר לפני המלך וכו'. (ויותר מזה איני זוכר) כל זה שמעתי מפיו הקדוש בעצמי:

ד. ע"י אמונה בצדיק אפשר להיות נאכל לו ולהפך למהות הצדיק ממש. צ"ע האם באמת אפשר לתלמיד להיות כמו הצדיק ממש. ומה הכוונה מהות הצדיק, ועיין בשיחות גם שם אמר רבנו שאפשר ע"י יגיעות להיות כמוהו ממש. ראה לעיל שאליעזר עבד אברהם זכה ע"י אמונה וביטול להיות שולט ביצרו כאברהם אבינו (ב"ר נט ח) אע"פ שהתחיל ממקום נמוך ביותר זרע כנען שהיה טבעם גס ורע מאד יותר מכל הגויים ונתקללו בארור וידוע שעבד טבעו רק כמבואר באבות מרבה עבדים מרבה זימה אע"כ הצליח מכח הביטול לאברהם לעלות מבירא עמיקתא לאיגרא רם כאברהם ממש.

ה. הפסוק "ארץ אוכלת יושביה" פשוטו מדבר בארץ ישראל, ומדוע רבנו לומד אותו על הצדיק, ורק אח"כ אומר שגם הארץ יש לה תכונה זו, אדרבה לכאורה צ"ל להפך שלארץ יש תכונה זו וגם לצדיק. נ"ל כי עיקר המסר בתורה זו הוא עניין הביטול לצדיק עד שנאכל לו ונהפך למהותו, לכן עיקר הדגש שם רבנו על זה, ומה שגם א"י יש לה תכונה זו, זה מסר שני.

ו. וצ"ע כשאומר שלא"י יש תכונה זו שהנכנס בה נאכל לה, האם הכוונה בכל אופן שנכנס? א"כ מדוע המרגלים לא נאכלו לה, לכל הפחות שיגרום שתצא הטינה מלבם? ראה בסוף התור המבואר שרק מי שרוצה להיות נאכל דהיינו שרוצה שתתבטל מהותו ותהפך למהות אחרת אפשר שיזכה לזה. ובחסד לאברהם מבואר שאוירא דא"י מסייע שלא לעבור עבירה ועוד שמכפר על השגגות ועל עוון מכפר עם ייסורים אבל הפשע דהיינו מרד לא מתכפר כלל.

ז. האמונה לבד שמאמין בצדיק טוב לעבודת ה' כי עי"ז נאכל לצדיק ונהפך למהותו. צ"ע על איזה אמונה רבנו מדבר. יש חסידים שהאמונה שלהם בצדיק בוערת בלבם עד שלא טובלים שום אדם שלא משתווה להם, ויש גם כאלה שרוצים לשרוף כל מי שלא מאמין וכ"ש חולק. מאידך יש שהאמונה לא כל כך בוערת בלבם ומוכנים לקבל דעות אחרות אע"פ שהם חזקים בדעתם, ונ"ל שכל אלה אינם הסימנים לא לטוב ולא לרע, אלא המבחן הוא מה מניע את האמונה? חז"ל (חולין ד.) מספרים על הכותים שכל מצוה שהחזיקו בה כותים הרבה מדקדקין בה יותר מישראל, ואעפ"כ מצאו שהיו עובדי עבודה זרה (חולין ו.). הכי נמי יש קנאים על אמונתם רק כיון שכך קבלו מאבותיהם, אבל כאלה יש גם נוצרים וערבים שחושבים שצריך להרוג כל מי שלא מאמין בדיוק כמוהם. רבנו מבאר במעשה מצפור²¹ שהאמונה בצדיק מוכרח שתהיה עם אהבת ישראל עד שמוכן שחבירו יהיה קרוב ממנו לצדיק ואפילו שיעמוד עליו לשם כך. ונראה פשוט שהאמונה צריך שתהיה אמונה בצדיק, ולא בגלל שאני חסיד שלו, אלא מתוך שאני רואה מעשיו עד כמה כוחו להתגבר על מדותיו וכמה אהבת ישראל יש לו וכמה אכפת לו מכל אדם וכיו"ב, דהיינו כל מה שאני רוצה לזכות, אני מאמין באמונה שלימה שיש בו, ואם אני לא מוצא בו, אני חייב לחפש צדיק שיש בו מה שאני רוצה להיות, ולא להתפשר על צדיק שקצת יותר ממני, כי בזה לא הרווחתי הרבה ע"י שאהיה נאכל לו. ומסתמא זה שייך גם ברבנו שכבר הסתלק אבל ברור שחסר כאן את היגיעה של כח הדוחה שצריך להתגבר עליו.

ח. גם צ"ע האם אמונה צריך שתהיה בצדיק עצמו, או גם אמונה במה שמספרים לי על הצדיק, שהרי לכאורה אני מאמין למספר ונאכל לו, או שהמספר הוא רק היכי תמצוי אבל אני מאמין לו כיון שאני מאמין שהצדיק הזה גדול כל כך ששיך לו מעשים כאלה.

עד כאן הקדמה

*

תורה קכט [י']

(במדבר יג) /¹⁰ המרגלים כשחזרו מתור את הארץ אמרו שהיא **ארץ אוכלת יושביה**. פשוטו של מקרא שראו בה לוויית רבות, ועי"ש פרש"י שהקב"ה בכוונה העסיק את יושבי הארץ בקבורת מתים כדי שלא

²¹ מעשה מצפור שסיפר רבנו נמצא בכב"י אור חלק מעשיות וספורים מהתבואה שציווה המלך לקצור עד סוף השנה וכיון שכל אחד עסק בהבלי עוה"ז הגיע סוף השנה ולא קצרו, ויעץ להם החכם שיש צפור שהמלך מאד אוהב ואם יתפשו אותה להמלך הוא יסלח להם על שלא קצרו את התבואה אבל הצפור נמצא על עץ גבוה וא"א להגיע אליו אלא ע"י שיעמדו אחד על חבירו עד שהעליון יגיע ויתפוס, והתחילו לריב מי יעמוד תחתון ובינתים ברח הצפור והפסידו הכל.

¹⁰ לא ידוע מתי והיכן נאמרה תורה זו

¹⁰ במדבר פרק יג (לב) ויצאו דבת הארץ אשר תרו אתה אל בני ישראל לאמר הארץ אשר עברנו בה לתור אתה ארץ אוכלת יושביה הוא וְקַל הָעָם אֲשֶׁר רָאִינוּ בְּתוֹכָהּ אֲנָשִׁי מְדוּת:

רש"י (לב) אוכלת יושביה – בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים והקב"ה עשה לטובה כדי לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו:

עיי"ש דברי דוד לבעל ט"ז שמקשה על פרש"י הרי הם שקרו וא"כ למה לתרץ שהקב"ה עשה לטובתם אולי הכל שקר, ותרץ כיון שבעדות תרי כמאה ויהושע וכלב לא הכחישו. ומשכיל לדוד (פרדו) כתב שבדאי לא יאמרו שקר של מציאות שיהושע וכלב יכולים להכחיש. והרמב"ן ביאר שטענו שאנשי מדות ופרותיה גסים מתאימים רק לאנשי מדות אבל בינונים לא טובלים אותם ומתים. ופענח רזא ביאר שאמרו שיש בה מעלות ומורדות לכן מתים בה בחצי ימיהם כמבואר בעירובין. ועיין כלי יקר שבמקום לתלות המיתה ברוע אנשי הארץ אמרו שהם אנשי מדות טובות ותלו המיתה ברוע הארץ. ועיי"ש פנים יפות (לבעל ההפלאה) שבני המקום מתו כי ברוב פשעיהם קאה אותם הארץ, שרוב הקדושה שבה הורגת בעלי עבירה. (מה שכתב הפנים יפות צ"ע שהרי גם להיות קבור בארץ זו זכות עצומה וכאילו קבור תחת המזבח כמבואר בכתובות שם ויותר נראה שמקיא אותם ממש מתוכה ע"י גרוש או עצת הלב.)

יתנו דעתם אל המרגלים, והם כיון שטינה היתה בלבם ולא רצו להיכנס לארץ פרושו שהיא ארץ אוכלת דהיינו הורגת יושביה.

ועיין תורה מז/טו שרבנו אומר שאע"פ שהמרגלים אמרו שקר, אבל כיון שנכתב בתורה בוודאי רומז לאיזה דבר אמת, ושם מפרש בעניין השייך לשם, וכאן מבאר רבנו שרמוז בדבריהם שארץ דהיינו אמונה, היא אוכלת יושביה, דהיינו שאדם שמאמין באיזה דבר באמונה שלימה שעוטפת את כולו, אזי הוא נאכל לדבר שמאמין בו ונהפך להיות כמוהו, נמצא שמי שמאמין בצדיק יכול ע"י האמונה לבד להיות צדיק וכך גם מי שמאמין בקדושת ארץ ישראל וכל שכן הנכנס לתוך גבולות הארץ נאכל לה ונהפך להיות קדוש כמוה ונשוא עוון כמוה (ומחכים כמוה).

כשמקורב להצדיק אף שאינו מקבל ממנו כלל, דהיינו שמאמין בו ואף על פי שלא שומע ממנו תורה ועצות הוא גם כן טוב מאד. להבדיל מהמבואר בתורה ז' שהאמת של הצדיק נחקק ע"י קיום עצותיו, מבאר כאן רבנו עוד דרך להיות נכלל בצדיק, ואין הכוונה ששומע עצות ולא מקיים, אלא אפילו שלא זכה לשמוע רק מאמין בצדיק והאמונה לבדה שמאמין בהצדיק שהוא צדיק וכל דבוריו ומעשיו הן רזין/י¹⁷ מועיל לעבודת השם יתברך. ומבאר רבנו כי אמונה שלימה בצדיק עד שאין לו שכל עצמי כלל היא כמו שנאכל ע"י הצדיק, ממילא נעשה חלק מהצדיק בעצמו.

כי טבע האכילה שהמזון נתהפך לניזון, כגון כשהחי אוכלת צומח כגון עשבים, נתהפכין העשבים לחי כשנכנסין בתוך מעיה. וכן מחי למדבר, כשהמדבר אוכל החי, נתהפך החי למדבר.

ולכל מקום שנכנס לשם המזון שנתחלק להאברים, נתהפך למהות האבר ממש שנכנס לשם. כגון החלק מהמזון הנכנס להמוח נתהפך למוח והנכנס ללב נתהפך ללב, וכן לשאר האברים.

וזוהו רמוז במה שאמרו המרגלים על ארץ ישראל שהיא ארץ אוכלת יושביה, כי ארץ הוא בחי' אמונה, כמ"ש (תהלים לז) "י"י/יט שכן ארץ ורעה אמונה רבנו דורש את הפסוק לא כפשוטו, אלא ככפל לשון, נמצא שארץ בחי' אמונה, וזהו אוכלת יושביה, כי כשנכנס לארץ שהיא בחי' אמונה, נאכל אצלה, היינו שנתהפך למהותה. דהיינו שהמרגלים רמוזו בדבריהם לבד מפשוטו של מקרא שדברו על ארץ ישראל, גם רמוזו לאמונה שהיא בחי' ארץ, לומר שאמונה באיזה דבר, כשהיא בשלימות, עד שמקיפה את כולו, ומתפשטת בכל אבריו/י, עד שנעשה כולו אמונה בדבר שמאמין ע"י נאכל ונכלל בדבר

ובסוטה לה. איכא דאמרי איוב מת והיו רבים טרודים בהספדו ועיין שפתי כהן כאן שמנהג האמורים להניח מתיחה בארון עד שימות אדם גדול ולכן כשמת איוב קברו הרבה מתים ביום אחד. אבל עיין מושב זקנים כאן שעושה חשבון שלפ"ז איוב האריך ימים מאד ולא מסתבר.

¹⁷ תורה מז (לשון מוהר"ן שם ששמע מרבנו) – וזה מרמז בתורה, (במדבר י"ג): "ארץ אוכלת יושביה". דקשה, הן אמת שהמרגלים הוציאו שקר מפיהם, אף אף נכתב שקר שלהם בתורה שהיא אמת (בעין זה מבואר בזהר בלק רח.). ובהכרח, שבדברים הללו נרמז בהם דבר אמת. ויש לרמז הנ"ל, "ארץ אוכלת", כלומר שאכילתה והשפעתה, היא מבחינות יושביה, שהוא בחינות "וישב יעקב", שהוא מדת אמת בנ"ל.

גם עיין שער הגלגולים אמצע הקדמה לו – ענין כלב בן יפונה, וענין המרגלים. דע, כי אליעזר עבד אברהם, הוא היה בכלל ארור כנען, ונכנס לכלל ברוך, כאשר אמר לו לכן בא ברוך ה', כמ"ש חז"ל ולפי שזכה לכן למעלה זו, להוציאו מכלל ארור, לכן נתקן גם הוא, ונתגלגל בנבל הכרמלי, ושניהם לגלגלי בלעם, כמבואר אצלנו וז"ל למנצח על מות לב"ן, הוא נבל והנה לולי שלמעלה לא נתקיימה ברכת לכן לאליעזר, לא נכתבה בתורת ה' אמת, ומהכרח זה קיימו רז"ל מדרש זה, שיצא מכלל ארור וגו'. ולפי שלבן גרם לאליעזר שיתוקן, ויתגלגל בכלב בן יפונה, לכן נקרא בן יפונה, בנו של לבן, שכתוב בו ואנכי פניתי הבית לאליעזר, כי כבנו יחשב, כיון שהכניסו לכלל ברוך, ונתקן ונתגלגל בכלב ע"י ברכתו, כי כלב בן מצרון היה, ולא בן יפונה, כי מחמת קושיא זו ארו"ל גם כן בו דרשה אחרת בן שפנה מעצת מרגלים.

¹⁸ עיין תורה מב

¹⁹ בתקפה הציון הזה נדפס בין הסורים ובמקומו נדפס עיגול כזה

²⁰ תהלים פרק לו (ג) בטח בירוד ועשה טוב שכן ארץ ורעה אמונה:

פרש"י – (ג) בטח בה' – ואל תאמר אם לא אגוזל ואגנוב או אתן לעני צדקה במה אתפרנס. ועשה טוב – ואז תשכון ארץ לאורך ימים. ורעה אמונה – תאכל ותתפרנס משכר האמונה שהאמת ברוך הוא לסמוך עליו ולעשות טוב:

²¹ עיין תורה צא – ויהי ידיו אמונה עד בא השמש (שמות י"ז): כי יש פמה מיני אמונה, יש אמונה שהוא רק בלב. והעקר שצריך להיות לאדם אמונה כל פה, עד שיתפשט בכל האיברים. כמו שמובא בכתבי האר"י שצריך להגביה ידיו בשעת נטילה נגד הראש, כדי לקבל הקדושה. נמצא שצריך לזה אמונה בהידיים, להאמין שמומת שמוגביה ידיו כנגד הראש, מקבל הקדושה. כי בלא אמונה אינו פלום, כמו שכתוב (תהלים קי"ט): "כל מצותיך אמונה". וכשיש לו אמונה כזו, בא מן האמונה אל השכל. וכל מה שמוחזיק את עצמו באמונה, בא אל שכל יותר. כי הדבר שהיה צריך מתחלה להאמין, עכשו בשבא אל אמונה יותר גדולה, מבין הדבר הראשון בשכל: וזה שכתוב במשה ויהי ידיו אמונה, שהיה לו אמונה כל פה גדולה, עד שנתפשט בכל האיברים, שאפלו בידי היה האמונה כל פה גדולה עד בא השמש, הינו להשכל של הדבר, ושמש הוא בחינת חכמה פמובא אצלנו (לעיל בסימן א):

שמאמין בו, כי אמונה היא בחי' מקיפין בחי' עגולים/כ"ב בחי' אור שמאיר בשווה בכל מקום, כך האמונה חזקה מקפת את האדם ומאירה בו בכולו עד שנעשה כולו אמונה.

ומבאר רבנו דהכי נמי היינו כשדבוק להצדיק ומאמין בו אזי כיון שהאמונה הוא בחי' ארץ אוכלת יושביה כנ"ל, לכן ע"י האמונה בצדיק נאכל להצדיק, ונתהפך למהות הצדיק ממש, וכמו שאמר רבנו/כ"ב כל אחד יכול לבוא למדרגתי להיות כמוני ממש, ותלוי רק ביגיעות. מבואר שהאמונה שעליה מדבר כאן היא עם יגיעות רבות. והביאור בזה נ"ל שאע"פ שאמר לעיל שהכוונה כאן אפילו שלא מקבל מהצדיק כלל ורק מאמין בו, בוודאי אין הכוונה שלא שומע אותו אלא הכוונה אע"פ שלא שומע ממנו עצות ותורה אלא רק מחזיק באמונתו בצדיק אע"פ שרואה בו מעשים משונים מאד הפך שכלו/כ"ב ולא רואה בו שום קדושה/כ"ב אלא לפעמים להפך, וגם סובל ממנו בזיונות/כ"ב והרחקות, אע"פ"כ מחזיק באמונה חזקה וביטול גמור לעשות כל אשר יאמר לו לעשות אפילו על ימין שמאל באמונה שלימה המקיפה את כולו וכל אבר שבו עד שיהיה כולו אמונה בצדיק, זו יגיעה קשה מאד מאד שעל ידה אפשר לזכות להאכל לצדיק :

עתה יבאר שלבד ממה שנתבאר לעיל שע"י אמונה באיזה דבר נאכל לו ונעשה כמוהו, וממילא הכי נמי המאמין בקדושת א"י באמונה חזקה ושלימה כנ"ל נאכל ונעשה קדוש כמוהו. עתה יבאר שגם הנכנס בגופו לגבול הארץ נאכל לה ונראה שרק הנכנס בלא טינה בלבו, שהרי המרגלים שבגלל טינה שבלבם לא נאכלו לה.

וכן ארץ ישראל בעצמה יש לה ג"כ הכח הזה דהיינו שגם זה היה רמוז בדברי המרגלים כשאמרו ארץ אוכלת יושביה, שהנכנס בגופו לגבולותיה נאכל לה/כ"ב ונעשה קדוש כמוהו. וע"כ ארז"ל (כתובו' קיא.)/כ"ב **כל היושב בא"י-בארץ ישראל שרוי בלא עון שנא' בנבואת ישעיה [כ"ח] העם היושב בה**

^{כ"א} עיין סוף תורה ז' - וזהו סודו, מלשון סחור סחור (בחינת מקיפים), שהיא בחינת אמונה כנ"ל, וקאמונתך סביבותיך (תהלים פ"ט):
^{כ"ב} שיחות מוהר"ן אות קסה - כל אחד ואחד יכול לזכות לבוא למדרגתי להיות כמוני ממש. כי העקר תלוי רק ביגיעות ועבודות באמת. וכן שמעתי גם כן בדברים האלה מפיו הקדוש כמה פעמים שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו' (שמ):

^{כ"ג} חיי מוהר"ן אות רל - ושמעתי מפיו הקדוש כמה פעמים שהעקר תלוי רק ביגיעות ועבודות וכו' ועל ידי זה יכול כל אדם לבוא למדרגות גדולות וכו' ואמר אני יכול לעשות איש כשר שקורין "גיטור יוד" כמוני ממש:

^{כ"ד} כמבואר בתורה קמ - שם מבאר שהצדיק הוא כמו חותם והתלמיד כמו נחתם ועל כן רק בתלמיד רואים את האמת של הצדיק אבל בצדיק עצמו הוא נראה להפך, כמו בחותם שבו הכתב הפוך ורק בנחתם הוא ישר.

^{כ"ה} כמבואר בתורה רמג - שם מדמה את הצדיק לשיר השירים שאע"פ שלא נזכר בו שם השם כלל ואדרבה כלפי חוץ נשמע כשיר של חוסר צניעות אע"פ"כ הוא קדש קדשים יותר מכל כתבי הקודש.

^{כ"ו} ראה תורה ל' אות ז'

^{כ"ז} עיין לעיל פירוש הרמב"ן על ארץ אוכלת יושביה שהיא ארץ שפרותיה גסים ולכן רק אנשי מדות ונפילים יכולים לחיות בה אבל בינוניים מתים בה, ולפ"ז אפשר לומר שהמרגלים התכוונו לפירוש רבנו שהנכנס לארץ נאכל לה, אלא שהם פירשו שנאכל לגסות שלה לכן אם הוא לא חזק וגם כמוהו הוא מת. אבל האמת להפך שהיא ארץ של קדושה חכמה ושכל והנכנס בה בלי טינה נאכל לקדושה וחכמה שבה.

^{כ"ח} כתובות דף קיא. - אמר רבי אלעזר כל הדר בארץ ישראל שרוי בלא עון שנאמר (ישעיה לג-כד) "ובל יאמר שכן חליתי העם היושב בה נשוא עין". א"ל רבא לרב אשי אנן בסובלי חלאים מתנינן לה. אמר רב ענן כל הקבור בארץ ישראל כאילו קבור תחת המזבח כתיב הכא (ושמות כ-כד) "מזבח אדמה תעשה לי" וכתוב התם (דברים לב-מג) "וכפר אדמתו עמו". עולא הוה רגיל דהוה סליק לארץ ישראל נח נפשיה בחוץ לארץ, אתו אמרו ליה לרבי אלעזר אמר אנת עולא (עמוס ו-ז) "על אדמה טמאה תמות", אמרו לו ארונו בא, אמר להם אינו דומה קולטתו מחיים לקולטתו לאחר מיתתו. ההוא גברא דנפלה ליה יבמה בי חוזאה אתא לקמיה דר' חנינא א"ל מהו למיחת וליבמה א"ל אחיזי נשא כותית ומת ברוך המקום שהרגו והוא ירד אחריו. אמר רב יהודה אמר שמואל כשם שאסור לצאת מארץ ישראל לבבל כך אסור לצאת מבבל לשאר ארצות. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אפילו מפומבדיתא לבי כובי. ההוא דנפק מפומבדיתא לבי כובי שמתיה רב יוסף. ההוא דנפק מפומבדיתא לאסתוניה שכיב, אמר אביי אי בעי האי צורבא מרבנן הוה חיי. רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו כשרין שבבבל א"י קולטתן, כשרין שבשאר ארצות בבל קולטתן, למאי? אילימא ליוחסין, והאמר מר כל הארצות עיסה לארץ ישראל וארץ ישראל עיסה לבבל, אלא לענין קבורה. אמר רב יהודה כל הדר בבבל כאילו דר בארץ ישראל שנאמר (זכריה ב-יא) "הוי ציון המלטי יושבת בת בבל". אמר אביי נקטינן בבל לא חזיא חבלי דמשיח, תרגמה אהוצל דבנימין, וקרו ליה קרנא דשיזבתא. א"ר אלעזר מתים שבחוץ לארץ אינם חיים שנאמר (יחזקאל כו-כז) "ונתתי צבי בארץ חיים" ארץ שצביוני בה מתיה חיים שאין צביוני בה אין מתיה חיים. מתיב ר' אבא בר ממל (ישעיה כו-יט) "יחיו מתין נבלתי יקומו" מאי לאו יחיו מתין מתים שבא"י, נבלתי יקומו מתים שבחוץ לארץ, ומאי "ונתתי צבי בארץ חיים" אנבוכד נצר הוא דכתיב, דאמר רחמנא מייתינא עליהו מלכא דקליל כי טביא, א"ל רבי מקרא אחר אני דורש (ישעיה מב-ה) "נותן נשמה לעם עליה ורוח להולכים בה" ואלא הכתיב "נבלתי יקומו" ההוא בנפלים הוא דכתיב, ורבי אבא בר ממל האי "נותן נשמה לעם עליה" מאי עביד ליה? מיבעי ליה לכדרבי אבהו, דאמר ר' אבהו אפילו שפחה כנענית שבא"י מובטח לה שהיא בת העולם הבא כתיב הכא לעם עליה וכתוב התם (בראשית כב-ה) "שבו לכם פה עם החמור" עם הדומה לחמור ורוח להולכים בה. א"ר ירמיה בר אבא א"ר יוחנן כל המהלך ארבע אמות בארץ ישראל מובטח לו שהוא בן העולם הבא. ולר' אלעזר צדיקים שבחוץ לארץ אינם חיים, אמר רבי אילעא ע"י גלגול, מתקין לה ר' אבא סלא רבא גלגול לצדיקים צער הוא, אמר אביי מחילות נעשות להם בקרקע.

^{כ"ט} ישעיהו לג כד ועין גם מסכת גרים פ"ד הלכה ה' וספרי דברים פסקא שלג

נשוא עון, והסיבה לכך מבאר רבנו כי היא ארץ אוכלת יושביה, שהיושב שם נאכל אצלה ונתהפך למהותה הקדוש ועל כן נקרא צדיק אפילו שלא נראה כך כלפי חוץ/כ"ט, כי השגחתה על ידי הקב"ה בעצמו/ל' והנמצא בה כנמצא עמו ית/ל"א ועל כן מהותה היא רוחניות ושכל/ל"ב ורחוקה מהעון שהוא

^{כ"ט} עיין חסד לאברהם – מעין ג – נהר יב – לבאר חילוק בין נשמת ישראל הדרים בארץ ישראל, לנשמת ישראל הדרים בחוצה לארץ: – דע כי נשמת ישראל הדרים בחו"ל מעולם דסנדלפון הוא עולם האופנים ויקראו בית יעקב, ויקראו עבדים ונק' עבד עברי חשבונו שנ"ח שהם אותיות נח"ש, והישראלים הדרים בארץ מי' ספירות דיצירה ויקראו בני ישראל, ויקראו בני נקראים בני אל חי. והנה האדם כשהוא בחו"ל היתה לו נפש מעולם האופנים וכשזכה ונכנס לארץ בא לו נפש חדשה מעולם היצירה ומתלבש בתוך הנפש הישנה שהיתה לו, ובלילה הראשונה ישן בארץ יוצאת ב' הנפשות ועולות למעלה, ובחזרה אינה חוזרת אלא החדשה בלבד, ולזה אינה ראויה לעונשין כי לא חטאה, ולזה אמרו רז"ל שמוחלין לו על כל עונותיו: **ודע שכל מי שדר בארץ ישראל נקרא צדיק, גם שאינם צדיקים כפי הנראה, שאם לא היה צדיק היה מקיא אותו הארץ, כדכתיב ותקיא הארץ את יושביה, וכיון שאינה מקיא אותו בודאי נקרא צדיק אף על פי שהוא נראה בחזקת רשע.** (ועיין בספר טוב הארץ לרבי נתן שפירא פרק מעלת הדר בא"י שכתב לשון זה בדיוק בשם הרמ"ק) ודע כי הדר בארץ ישראל והולך לדור במצרים אותה העבירה היא גורמת ששר של רה"ב שימשול עליו. וכל מי שקבל עליו לדור בארץ ישראל כל ימיו ולא לרדת לדור במצרים חשוב עליו כאלו נזהר כל ימיו שהמליכו ביחודו של מקום. ודע כי ארץ ישראל אינה מכפרת מהעבירות הנעשות בה אלא השגות לבד, אבל העוונות הנעשות בה אינם נמחלים אלא על ידי יסורים, או למי שהוא עובר על פשע, והפשעים הנעשים בארץ אין להם סליחה אלא על ידי תשובה ותלמוד תורה. וזמ"ל. מסכ"י:

^ל עיין גם חסד לאברהם מעין ג' נהר ט – לבאר מה בין השגחת השכינה על עמו ישראל בהיותם בארץ ישראל או בהיותם בחו"ל: והענין כי בהיות ישראל על אדמתן היא שמירתן של ישראל אפילו לפרט אחד מן הפרטים, והיינו בהיות השכינה מתלבשת במדריגות קדושות עצמותה למטה עם ישראל, כאמרו כי י"י אלהיך מתהלך בקרב מחניך, והטעם מפני היות אויר ארץ ישראל קדוש בית לשכינה, ובגבול סביב לארץ ישראל קליפה סובבת להגין שלא יכנסו אליה שום רשות מן הרשויות החיצוניים, כאוהל מתוח עליה שלא יעבור הגבול ההוא זה, ואוהל זה כולו וגבוליו עולים כל אויר ארץ ישראל עד כנגד פתח היכל לבנת הספיר הפתוח תמיד לעולם, ולזה נמצאת ארץ ישראל שער השמים ומלאכי אלהים עולים ויורדים בו ממש מארץ ישראל להיכלות ומהיכלות לארץ ישראל, ושכינה נשלפת מלמעלה למטה על בניה עולה ויורדת וחופפת עליהם כל היום, על ידי המסך המבדיל הנוכח, והמסך הזה הוא סוד רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת שהם סוד אויר חו"ל, וכן הוא המדבר נחש שרף ועקרב וצמאון, אמנם קליפה אחת טהורה מגינה על הכל שלא יהנו טמאים מאור הקדושה, והוא ונוגה לו סביב וכל סביבה מגינה נוגה דאמרן, וכל חוצה לארץ רוח סערה ענן גדול ואש מתלקחת דהיינו החיצונים אויר ארץ העמים הטמא, והיינו סוד שכינה שומרת לישראל בארץ ישראל ממש היא בעצמה:

ועיין שם מעין ג' נהר ב' – ...ופרצה זו נפרצה אז במדבר נוכח מושב בני ישראל והלכה עמהם על ראשם עד שעמדה כנגד כל ארץ ישראל ד' מאות פרסה, והוא מתחלת גבול ארץ ישראל עד קצהו מצד אחד נקרא גבולו"ן ומצד השני נקרא מגדו"ן, ומאלו התחומין כל מה שביין גבולו"ן ועד מגדו"ן אין שום קליפה ומחיצה כלל בין פתח היכל לבנת הספיר לארץ ישראל הקדושה הזאת, אלא אותו האויר ירד מיד ומאיר בלי התלבשות כלל בד' קליפות שהם סוד הכתרים החיצונים, ומצד בחינה זו נאמר שארץ ישראל קדושה ואויר ארץ ישראל קדוש משא"כ ארץ העמים שעפרה טמא ואוירה טמא, והנכנס אליה קרוב מאד להכשל. ולזה בשיצאו האבות לחוץ הוצרכו לכמה נדרים הלא תראה יעקב אמר אם יהיה אלקים עמדי, ביוסף כתיב ויהי י"י את יוסף ופירשו רבותינו ז"ל משל לאדם שהיה נושא וגו', הרי אברהם שנכנס למצרים להתנסות אם יתדבק בקליפות, אמנם בארץ ישראל האדם שמור שרשות ארץ ישראל רשות הקדוש ברוך הוא, ורשות חוצה לארץ רשות החיצונים אויר טמא, ולזה צריך שמירה לצדיקים בח"ל כנוכח. וזמ"ל:

עוד עיין שם ג' ד' – ...ודע שכל הדר בחוצה לארץ נמצאים סביבותיו י"א אלפים מלאכים, כדכתיב יפול מצדך אלף ורבעה מימינך, ועולים במדריגת הסולם מצד חוץ כלפי חוץ לארץ והולכין למקומן, ובאותו רגע כשנכנס האדם בתוך אויר הסולם מיד יורדים דרך מדרגות הסולם מכלפי פנים כ"ב אלף מלאכי טהרה כחשבון כ"ב אותיות התורה, ומתלווים עמו עשרים אלף מצדו אחד, וב' אלפים מצדו השנית, ורמז לזה רכב אלהים רבותיים אלפי שנה, וכל הדר בארץ ישראל נמצאים עמו כ"ב אלף מלאכי טהרה כנוכח. ומי שהורע מזלו לצאת לחוצה לארץ כשמתקרב אצל הסולם הנזכר מסתלקים מעליו הכ"ב אלף הנזכרים, ועולים דרך מדרגת הסולם כלפי פנים וחוזרים למקומם, ויורדים י"א אלף ומתלווים עמו לחוץ לארץ. מסכ"י. וזמ"ל:

עוד עי"ש ג' ו' – ...הדרך הב' הוא על ידי פשיטת לבוש נכרי, דהיינו שלא יהיה בינו לבין אלהותו שום מפסיק אלא שכינה שוכנת דרך המדריגות הקדושות על ישראל, והיינו היושב בארץ ישראל שאינה מלובשת בשרים אלא ממש דרך פתח היכל לבנת הספיר תתפשט ותשתרבב שכינה באויר ארץ ישראל, ותשכון באויר ארץ ישראל המחכים מצד החכמה זאת חכמת שלמה. ומטעם זה ארץ ישראל היא המלכות מפני שאוירה משכן לשכינה...

עוד עי"ש ג' ז' – ...וכן ענין זה ממש לישראל בא"י ונשמתם ותורתם ואלהותם, כי ארץ ישראל הוא עפר קדוש והעם היושב בה עם קדוש, ונשמתם קדושה ותורתם קדושה, ואלהיהם קדוש שהוא השר על ישראל: ולא זו בלבד אלא כמו שהתורה אין לה יחס ברוב מצוותיה עם שאר ארצות כך אין לה יחס לארץ ישראל עם שאר התורות והחוקים הרעים אשר לאומות, ולזה אמר ולא תעשו מכל התועבות האלה וגו' כי את כל התועבות וגו' ותטמא הארץ ולא תקיא אתכם הארץ כאשר קאה וגו'. הנה שהתורה הקדושה וארץ ישראל יש להם יחס יחד, וכן לישראל יחס עם הארץ הקדושה בלי ספק בשביל יחס נשמתם, והראיה מיחזקאל שחלק ארץ ישראל ל"ב שבטים ויחס כל שבט ושבט בגבול א', ולפי יחס השבט כן משכנו במה שהוא נגדי לגבול אשר אצילות אותו השבט כדי שיהיה שופע עליו, וכן המצות הנעשים בארץ עולים ומקשטים כל גבול וגבול בסוד נשמת כל שבט ושבט, בענין שלמימות הנשמות בחלקם בארץ ושליטת הארץ בחלק הנשמות המגיע אליה נגדיות אל מציאותיה. והענין כי כמו שנקודת ציון היא נקודה שממנה הושתת העולם כנודע כי היא נקודה מתייחסת אל השכינה נקודה אמצעית נקודת ציון כן שאר חלקי הארץ הם חלקים מתייחסים אל השכינה בסוד י"ב גבוליה המתפשטים מהנקודה האמצעית, והיינו סוד מדת הארץ הנזכרת בפסוק יחזקאל והמקדש בתוכו (ויש נכסים) [ויש נחסים] תחת שולי כנפיה המוטות מלא רוחב הארץ:

^{ל"א} כך כתב המהר"ל ראה לקמן. וכן משמע במדרש שזה הטעם שיהודה ובנימין גלו אחרונים כי הם בני פלטיץ שלו ית', וזה גרם להם שחטאו פחות. ראה פתיחת לאיכה פסקה ו – רבי אבהו בשם ר' יוסי בר חנינא פתח (הושע ה') אפרים לשמה תהיה אימתי ביום תוכחה יום שהקב"ה עתיד להתוכח עמהם בדין אתה מוצא בשעה שגלו עשרת השבטים לא גלו יהודה ובנימין והיו עשרת השבטים אומרים

מצד החומר (מהר"ל/ל¹⁰). וע"כ אפילו המהלך ד' אמות בא"י מובטח לו שהוא בן עוה"ב כשארז"ל שם בכתובות, ועי"ש מהר"ל/ל¹¹ שמקומו של אדם ד' על ד' אמות ובהליכת ד"א קנה מקומו להיות בארץ עם הקב"ה עי"ש :

הקשו המפרשים א"כ כיצד יתכן שגלו מהארץ בגלל עוונם? ותרץ הפני יהושע/ל¹² שדווקא הדר בה לשם מצוות ישוב הארץ כי מאמין בקדושתה, והעיון יעקב/ל¹³ תרץ שדווקא עם זכות תורה ומצוות התלויות בארץ וכן מבואר במדרש שלא גלו עד שבטלו המצוות התלויות בארץ. ועיין לקמן שרבנו מבאר שאדם נאכל לאמונה או לא"י רק כשרוצה להיות נאכל.

זזהו ג"כ-גם כן ענין המבואר במ"א-במקום אחר, עיין תורה קא [ל"ז] על פסוק בתהילים כז [ל"ח/ל"ט] בקרוב עלי מרעים לאכול את בשרי. שכלל הענין שם כשאני רוצה שיקרבו תרין רעין דלא מתפרשין [מ"ו/מ"א] שהם חכמה ובינה ועל פי הסוד הם שני פרצופים הנקראים אבא ואמא שעל ידי

מפני מה הגלה אותנו והם לא הגלה מפני שהם בני פלטין שלו דלמא משוא פנים יש כאן ח"ו אין כאן משוא פנים אלא עדיין לא חטאו וכיון שחטאו הגלה אותם אמרו עשרת השבטים הא אלהינו הא אלהינו הא תקיף הא תקיף הא קשוט הא קשוט דאפי' לבני ביתיה לא נסיב אפי' כיון שחטאו גלו וכיון שגלו התחיל ירמיה מקונן עליהם איכה:

¹⁰ עיין תורה מ' תנינא - כי טעם ארץ ישראל יכולין לציר לפני מי שידע טעם שכל. כי רק מי שהוא איש בור, אי אפשר לו לידע זאת, אכל מי שידע משכל, פגון לומדים שמרגישים מעט טעם השכל בפשט וקשיא פדרך הלומדים, או חכמים בחכמות אחרות, שמרגישים טעם שכל, יכולין להבין טעם ארץ ישראל, כי איריא דארץ ישראל מחכים' (פכא בתרא קנח, ובוהר פינחס דף רמה; וכתקון כב). וטעם החכמה והשכל בודאי יקר מאד, אך עקר מעלת קדושת ארץ ישראל הוא רק על ידי השקחת השם יתברך. ומחמת שהשם יתברך מסתכל בארץ ישראל תמיד, כמו שקתוב (דברים י"א): "תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה", על ידי זה ארץ ישראל מקדושת ואיריא מחכים, פי עינים על שם החכמה, פי התפתחות החכמה נקרא בחינת עינים, כמו שקתוב (בראשית ג): "ותפקחה עיני שניהם", ופרש רש"י: "על שם החכמה נאמר". ומחמת שעיני ה' בארץ ישראל, שמסתכל בה תמיד, על ידי זה איריא דארץ ישראל מחכים:

¹¹ עיין מהר"ל כתובות שם - שריו בלא עון. מפני שא"י קדושה ואין בה החמרי הגשמי אשר בו החטא, כי הנבדלים הם בלא חטא, ולפיכך הדר בא"י הוא מסולק מן החטא אשר החטא הוא מצד הגשמי החמרי, והארץ הקדוש' נבדלת משאר הארצות שאינן קדושים, וכך האדם שדר בה נבדל מן החטאים והבן זה. ועוד כל דבר יש לו מקום מיוחד, וא"י אל הש"י כי ארץ קדושה ולכך כאשר דר ומקומו הוא בא"י אשר הוא אל הש"י כאלו דר עם הש"י וכאשר דר עם הש"י הוא מסולק מן העון, כי אין עם הש"י הרע כי לא יגורר רע ולכך העם היושב בה כאשר הוא דר עם הש"י הוא מסולק מן החטא ועון:

¹² מהר"ל חרושי אגדות על כתובות דף קיא. - כל המהלך ד' אמות וכו'. קאמר ד' אמות מפני כי א"י הוא ד' מאו' פרסה על ד' מאות פרסה וזהו כלל הארץ, וליחיד שהוא פרט אחד הוא ד' אמות שהוא מקום אדם אחד, ובוה נחשב שזכה לארץ, וכשהוא זוכה לארץ זוכה לעולם הבא. וכבר בארנו זה ג"כ במסכת אבות (פ"א) כי עולם הבא נקרא בפרט ארץ וכדכתיב (תהלים ל"ז) צדיקים יירשו ארץ והוא עולם הבא וכמו שמבואר בקידושין (ל"ט ב') אצל העושה מצוה אחת מטיבין לו ונוחל הארץ והארכנו בהקדמת מסכת אבות, ולכך המהלך ד' אמות בא"י שהוא עיקר כל הארץ זוכה לעולם הבא שנקרא ארץ. ועוד מטעם שנתבאר למעלה כי הארץ הזאת היא אל הש"י, ומפני כך ההולך בה הוא ג"כ אל הש"י וכל אשר הוא אל השם יתברך יש לו עולם הבא:

¹³ פני יהושע - שם אמר ר"א כל הדר בארץ ישראל שריו בלא עון כו'. נראה דהיינו דווקא במי שדר בה לשם מצות ישיבת ארץ ישראל שהיא מקום קדושה וכדי שתגין עליו זכות ארץ ישראל שלא יבא לידי חטא ואז אף אם לפעמים חטא בא לידו או אפילו עון שהוא מזיד ע"י שתקף עליו יצרו מ"מ מסתמא גורם לו זכות ישיבת ארץ ישראל שלא לן ועבירה בידו דלאחר שחטא ומצא עצמו עומד במקום קדוש ודאי תוהה על הראשונות ושב ורפא לו מה שאין כן מי שדר שם דרך מקרה או מפני שהוא מקום מולדתו או מפני שבח פירותיה וכיוצא בו ומכל שכן במי שהוא מבעט בה ומזלזל בקדושת הארץ לילך אחר יצרו הרע לא דברה תורה במתים אדרבה עליו נאמר ותבואו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה ומפני כך מצינו כשגברו עונות אבותינו גלינו מארצינו ושם מקום מקדשינו ואיה הבטחת העם היושב בה נשוא עון אלא על כרחך כדפרישית ובלא"ה נמי מסתברא דהכי הוא שאף אם נאמר דארץ ישראל מכפר לגמרי אפ"ה לא עדיף מיום הכפורים שמכפר כפרה גמורה ואפ"ה מי שאומר אחטא ויה"כ מכפר אין יוה"כ מכפר הרי דעל כרחך הא דאמרין דהיושב בארץ ישראל שריו בלא עון היינו דאף שעשה איזה עון מבלי שם על לב קדושת הארץ בשעת יצרו בכה"ג זכות ארץ ישראל גורם שיתחרט לעשיית עון, כן נראה לי:

¹⁴ עיין יעקב (על עין יעקב) כתובות (מו) א"ר אלעזר כל הדר בא"י שריו בלא עון שנאמר כל יאמר וגו' נשוא עון. לכאורה יפלא דלמא יהא שריו בלא עון וליכא למימר דמש"ה שריו בלא עון ע"ד דאמרין לא תרתח ולא תחטא ונתן ה' לך שם לב רגו בחוצה לארץ כתיב ולא בא"י וכדאיתא בנדרים זה אינו חדא דהא בקרא משמע דנשוא עון אף על פי שחוטא באמת ועוד דא"כ איך גלו ישראל מעל אדמתן בשביל עונם ואפשר לומר דזכותא דא"י זכות התורה כפרש"י לקמן גם זכות המצוות התלויות בארץ אם מקיימן אגוני מגנא ואצולי מצלא מעונות וכן מצאתי להדיא במ"י תהלים סימן פ"ה ולא גלו ישראל עד שלא קיימו המצוות הנהוגות בה כדכתיב שחקו על משבתיה שלא קיימו השמיטין והיובלות וגם זכות התורה לא היה להם ועוד י"ל דדוקא קאמר שריו בלא עון אבל פשעים אלו המרדים אינו ניצול כי לא ישא לפשעם כדכתיב באיכה כי ה' הוגה על רוב פשעיה וכו"כ בפשעם שלחה אמכם וכן מצינו הרבה מקראות בנביאים שעיקר הגלות היה בשביל פשעם דוקא וכן י"ל דדוקא עון יחיד הוא נשוא משא"כ עון ציבור אינו נמחק ועי"ל דאתחלת דירתו קאמר לפי שלא זכה לא"י אלא ע"י יסורין וכדאיתא בפ"ק דברכות דף ה' ויסורין ממרקין עונותיו וזה פי' הפסוק חליתי וגו'. ומאמ"ו שמעתי דעון עצמו אינו נמחק לגמרי אלא שעון שהוא מזיד נעשה לו כשוגג ובשביל השגגות גלו ישראל כדכתיב באיכה ד' גלה על חטאתיך:

¹⁰ * לעיל בס"י קא

¹¹ תהלים כז ב'

¹² תהילים פרק כז (ב) בקרב עלי מרעים לאכול את בשרי צרי ואיבי לי המה כשלו ונפלו:

¹³ זוהר ויקרא ד.

יחודם התמידי מתקיים העולם על כן נקראין רעים דלא מתפרשין, אבל אפשר ע"י מסירות נפש דהיינו ע"י שהגוף נאכל לנשמה, לעורר יחוד פנימי יותר/מ"י שעל ידו זוכים לעוד יותר חכמה ובינה, וזהו בקרוב עלי מרעים דהיינו כדי לקרב וליחוד את החכמה בינה הנקראים רעים **אני צריך לאכול את בשרי היינו להכניע החומר. וזהו שנקט דוד המלך בתהלים לשון לאכול את בשרי, לאכול דייקא. שצריך שהנפש תאכל הבשר**מ"ג, כנ"ל ע"י שהבשר הגוף יהיה מתבטל לנפש עד שתתהפך למהותה.

וזהו (ש"ה ה)מ"ד **אכלויה רעים**, שכביכול מבקשים מהתריץ רעים דהיינו חכמה ובינה שיאכלו את הגוף היינו תריץ רעים דלא מתפרשין, שהם המוחין הקדושים, שצריכים שהמוח והדעת הקדוש יאכל את הגוף, דהיינו שהגוף יתהפך למהות הנשמה הקדושה שהוא המוח והדעת מ"ו(כמבואר במ"א [מ"ו] שהנשמה היא השכל והמוח). שזהו בחי' אכילה, שהמוזן נתהפך לניזון

כנ"ל ועי"ז יהיה הגוף נאכל לנשמה ונהפך מזוכך כמורה עד שתוכל להאיר בו את השגותיה, וכמבואר גם בתורה כב/מ"ח שצריך לרחם על בשר הגוף לזככו עד שתוכל הנשמה להאיר בה את השגותיה. וכמשה רבנו שנקרא (דברים לג א) "איש האלקים", כי היה מחציו ומעלה אלקים (דברים רבה יא ד), דהיינו שמחציו ומטה היה כל כך מזוכך עד שמחציו ומעלה היה רוחניות אלוקות/מ"ט. ועיין תורה ד' שתכלית הזיכוך של חומר הגוף

כ"א וזהו ויקרא דף ד. – רבי שמעון אמר, פלא שפיר כל מה שפירשו החכמים, כולם פירשו על דרך הישר, כי שבעים פנים לתורה, אבל רזא דמלאה לכל סוד הדבר למי שרצה להעמיק יותר בסוד הפסוק, כי מ"כ אכלו רעים היינו לעילא הם הפרטופים של מעלה, שתו ושכרו דודים היינו לתתא הם הפרטופים של מטה, כדמפרש ואזיל. אמר ליה רבי אלעזר שאל מרבי שמעון אכיו מאן אינון לעילא, ומאן אינון לתתא מי הם הפרטופים של מעלה ומי הם הפרטופים של מטה, כי אפשר לפרש למעלה על פלופי ז"ו, ולמטה על פלופי עולמות ב"ע. אמר ליה רבי שמעון יאות שאילתא ופה שאלת, כי יא לודך לפרש יותר, והוא כי דא אתר עלא רעים הם במקום עליון דהיינו אורא, דאינון באחידותא פחדותא שהם תמיד בחירות אחת, כי אין שום פגם מגיע אליהם שיהיו פגום ביניהם, לכן הם לעולם בשמחה וביחוד אחד זה עם זה, דלא מתפרשין לעלמין שאינם נפרדים זה מזה לעולם, אלין אקרין רעים אלו נקראים רעים, כי הם לעולם מיוחדים ענין ב' חברים נאמנים שהם תמיד נמלאים יחד, הדא הוא דכתיב זה שכתוב ונתן היינו הכינה שיש בה רבוי שפע כהר ומשפעת תמיד, יוצא מעדן יוצא מאבא הנקרא עון, כלומר השפע מאבא יוצא אליה תמיד בלי הפסק, והטעם שאבא נקרא עון, לפי שהוא מתענן תמיד ביחוד אחד עם אומא, לכן ועדן והוא נהר שהם אורא, לא מתפרשין לעלמין אינם נפרדים זה מזה לעולם, כי עיוונם יחד, והמשכת שפעם למטה לא חסר לעולם, כלומר שיש להם כח לקבל ולהשפיע כאחד, מה שאין כן ז"ו שמקבלים שפעם בעת היחוד ואז אינם יכולים להשפיע, ואח"כ הם נפרדים זה מזה כלי שיוכלו להשפיע, ואשתכחו לעלמין ברעותא והם נמלאים לעולם בלון אחד, ומתקלים זה לזה ומטיבים לזוים יחד כב' רעים נאמנים, באחידותא והם בחירות אחת שיש זה לזה, ולא אחד למעלה ואחד למטה, באחידותא והם משמים כדעיוונם ואין פגם מפסיק ביניהם.

כ"ב עניין זה ביארנו בתורה לו שם הקשינו אם הם לא מתפרשים כיצד אפשר לקרב אותם זה לזה? ותרצנו עפ"י לק"ה ערובי תחומין ה' שם מבאר סוד ק"ש עפ"י האריות' שבחכמה ובינה עליונים יש שני יחודים יחוד פנימי תדיר של חכמה ובינה שלא תלוי בתחומים ויחוד חיצון של ישראל סבא ותבונה שתלוי בתחומים. וא"כ שוב צ"ע מדוע נקראים רעין דלא מתפרשין, וצ"ל כיון שהם חיצוניות של החכמה ובינה בבחי' רגלין שלהם, לכן נקראים דלא מתפרשין.

ועיין עץ חיים – שער כט פרק ב מ"ב – ודע כי ב' מיני זווגים הם באר"א זווג חיות וזווג מוחין פנימים שהם נשמות ז"ו פנימית העולמות, ואחד תדיר והב' נפסק לפעמים, ולזווג אחד שהוא חיות וחיצוניות העולמות די שברוחא שבגוה יעלה מ"ן ולכן נעשה שלא על ידינו ולזווג הפנימי הב' צריך שז"ו עצמן יעלו מ"נ ובחי' המוחין שלהם הם המעלים מ"נ הנ"ל דפנימית וזה אינו נעשה אלא על ידינו.

^{כ"א} בתולד – הבשר

מ"ד שיר השירים פרק ה (א) באתי לגני אחתי כלה אריתי מורי עם בשמי אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי אכלו רעים שתו ושכרו דודים:

^{כ"א} בתולד – אכלי (בתקפא ברגו ו' מחוק בחלקו התחתון ובגסיון חלש)

^{כ"ב} מוהר"ת בתקפא

^{כ"ג} עיין לעיל תורה לה את ג' תורה קבט ורבה תורה ח' תנינא את יב

מ"ח תורה כב אות וזהו וצריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, להראות לו מכל הארה ומכל השגה שהנשמה משגת, שהגוף גם כן ידע מזאת ההשגה, בבחינת (ישעיהו נ"ח): "ומבשרך לא תתעלם" מבשרך דיקא, שלא תעלים עיניך מלרחם על בשרך, הינו בשר גופך, כי צריך לרחם מאד על הגוף לראות לזככו, כדי שיוכל להודיע לו מכל ההארות וההשגות שהנשמה משגת. כי הנשמה של כל אדם היא רואה ומשגת תמיד דברים עליונים מאד, אבל הגוף אינו יודע מהם, על כן צריך כל אדם לרחם מאד על בשר הגוף, לראות לזככו הגוף, עד שתוכל הנשמה להודיע לו מכל מה שהיא רואה ומשגת תמיד כנ"ל: וכשהגוף הוא בבחינה זו, היא טובה להנשמה, שלפעמים נופלת מפחדותה. וכשהגוף צח ואור, תוכל הנשמה להתרומם ולחזור למדרגתה על ידי הגוף, הינו, על ידי תענוגי הגוף תוכל לזכור ולעלות לתענוגים שלה, כי מאחר שהגוף גם כן טוב וכשר, אינו נלכד בהתענוגים, ועל כן תוכל הנשמה לחזור על ידי תענוגי הגוף למעלתה, לתענוגים שלה. וכן גם כן על ידי הרשימות שיש בהגוף, על ידי הארות שהאירה בו הנשמה מקדם, תוכל עתה לזכור ולעלות ולחזור למדרגתה. וזה בבחינת (איוב י"ט): "מבשרי אצחה אלוהי", מבשרך דיקא, הינו על ידי בשר הגוף יצחה אלוהי, הינו השגות אלקותי הינו, שהאדם בגופו יראה ויחזה השגות עליונות שהנשמה משגת תמיד כנ"ל. אבל בשיש להגוף עזות מבחינת 'ההבלים עזי נפש', אין הנשמה יכולה לסמוך עצמה ולהתקרב אל הגוף להודיע לו מההשגות שלה, כי תוכל ללכד בתקף ועזות הגוף, מה שהגוף עז וזקוק בהתאווה. וצריך לזה עזות דקדושה הינו קולות הנ"ל, שעל ידי זה משבר עזות הגוף. כי אצחה שוברת גופו של אדם (בכחות נ"ח): וכשמשבר עזות ותקיפות הגוף, על ידי זה תוכל הנשמה להתקרב עצמה אל הגוף, כי לא תהיה נלכדת שם:

מ"ט עיין דגל מחנה אפרים – פרשת בראשית – עוד יש לומר בראשית ברא אלקים. על דרך שאמרתי על פסוק (שמות י"ט, ג) ומשה עלה אל האלקים, היינו שכל עליותיו של משה היה רק שיהיה בחינת אלקים והיינו על ידי הודככות חומרנו ונעשה כולו צורה שהוא חיות אור אלקים, על זה הדרך יש לומר גם כן שמרמו הפסוק (דברים ל"ג, א) 'וואת הברכה אשר ברכך משה איש האלקים, היינו זה הברכה שבייך משה לישראל שיוכלו לעשות מן איש שהוא מורה על חומר שנברא מאין ליש שיתהווה בחינת אלקים שהוא צורה ואור אלקים והיינו שישתו למדריגתו העליונה לזכך חומרם שיתהווה כולו אור בחינת אלקים, וזה יש לומר שמרמו כאן התורה בפתחתה ליתן עצה לזה

הוא שיוכל לשמוע שבחו ולא להתגאות כלל, כמו משה רבנו שבכל התורה כתוב שבחיו ואעפ"כ והאיש משה ענו מאד.

וזהו תהלים לו הנ"ל שכן ארץ ורעה אמונה, היינו שאתה תהיה רועה ומזין את האמונה, היינו שתהי' כולך נאכל להאמונה בצדיק כנ"ל, בחי' המזון שנתהפך לניזון ותזכה להיות מזוכך כמו הצדיק²¹:

אך אעפ"כ העיקר תלוי ברצון, אם רצונו חזק מאד להתקרב להש"י ולעבוד אותו, רק שקשה לו לשבור תאוות גופו, אזי ע"י התקרבות ואמונת הצדיקים, הוא בחי' אכילה, ונאכל להצדיק, היינו שנתהפך למהותו כנ"ל.

אך אם אין רצונו כלל לעבוד את ה', לא יועיל לו שום התקרבות לצדיקים, והוא בחי' מזון שאינו נתהפך לניזון כגון אם אוכל אכילה שאין הטבע סובלת אותו, אזי אינו מתעכל ואינו מתהפך לניזון, רק הגוף מקיא אותו. כן הוא בחי' זו ממש, כי אינו נאכל כלל להצדיק אף שמקורב אצלו. כי הצדיק אינו יכול לסובלו ומקיא אותו. לשון מקיא אותו משמע שיוצא כמו שנכנס ולא שיוצא כפסולת.

והוא בחי' הכתוב בא"י-בארץ ישראל שהיא מקיאה את מי שמתמא אותה בעבירות, כמו שכתוב (ויקרא יח)²² "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם", דהיינו שאינה יכולה לסובלו להיות נאכל אצלה בגלל עוונותיו, על כן אי אפשר שיתהפך למהותה, רק היא מקיאה אותו. ה' יצילנו :

והרמ"ק²³ [21] דייק מזה שלפי זה הנמצא בארץ ישראל הוא צדיק אע"פ שלא נראה כך, דאי לאו הכי היתה הארץ מקיאה אותו. וצ"ע הרי שבעה עממין היו בה עד שהקיאה אותם רק אחרי הרבה שנים וא"כ גם מי שנראה רשע אולי היא תקיא אותו מחר? ואולי זה דווקא לפני שבני ישראל התיישבו בה שרק אז נעשית תחת שמים פתוחים עד היכל הספיר כמבואר בחסד לאברהם הנ"ל. ובאמת עד לפני כמאה שנה שחזרו יהודים לישב אותה היתה כמעט שוממה, מאידך צ"ע הרי מעט ערבים כן היו בה. וגם החילונים שבאו ליישב אותה לא היו צדיקים. ועיין שם בפרק כולו שמדבר בעיקר בעוון עריות. וממילא צ"ע שהרי הרמ"ק דיבר גם על מי שנראה רשע.

עד כאן ביאור חברותא לתורה קבט

איך לבא למה שהוא עיקר התכלית והיינו בראשית ותרגום ירושלמי בחכמתא היינו על ידי החכמה ברא אלקים יכול כל אדם לברוא לעצמו שיהיה בריאה חדשה היפך מיום הוולדו רק להתאחד ולעשות מחומר צורה ולא יהיה בו שום חומריות כלל רק בחינת אלוקות והבן:

²¹ אין הכוונה להיות הצדיק בעצמו אלא בבחי' חמה ולבנה שמאיר בלבנה כל האור של החמה וכמו שזכה מוהרנ"ת שאמר על עצמו שסילק כל שכל עצמי והיה מבוטל בתכלית לרבנו עד שרבנו העיד עליו שהוא צדיק כמבואר בחי' מוהר"ן תקעט. ועיין תורה סו שאפשר מכח הצדיק לזכות לפי שנים מרוחו של הצדיק. וראה בהקדמה מה שהבאנו בענין אליעזר עבד אברהם שזכה לצאת מארור לברוך ועוד גם להכנס חי לג"ע מה שאברהם לא זכה, ורק מכח הביטול לאברהם.

²² ויקרא פרק יח (כד) אֵל תִּטְמְאוּ בְּכָל אֶלֶה בִּי בְּכָל אֶלֶה נִטְמְאוּ הַגּוֹיִם אֲשֶׁר אֲנִי מִשְׁלַח מִפְּנֵיכֶם: (כה) וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ וְאֶפְקֹד עֲוֹנֶיהָ עֲלֶיהָ וְתִקָּא הָאָרֶץ אֶת יִשְׁבִּיהָ: (כו) וְשִׁמְרֶתֶם אֹתָם אֶת חֻקֵּיהֶם וְאֶת מִשְׁפָּטֵיהֶם וְלֹא תַעֲשׂוּ מִכָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵלֶּה הָאֲזֻרָה וְהַגֵּר בְּתוֹכְכֶם: (כז) כִּי אֶת כָּל הַתּוֹעֵבֹת הָאֵל עָשׂוּ אֲנִשֵׁי הָאָרֶץ אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם וְתִטְמְאוּ הָאָרֶץ: (כח) וְלֹא תִקֵּא הָאָרֶץ אֶתְכֶם בְּטִמְאָכֶם אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר קָאָה אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר לִפְנֵיכֶם:

²³ בתורה-שאינו

²² עיין ספר טוב הארץ לרבי נתן שפירא פרק מעלת הדר בא"י ועי"ש דף יט בטהוד' תרגא משי"כ בשם הרמ"ק.

²³ זה לשון ספר טוב הארץ למנחם מויטפסק - כתב הרמ"ק דע כי כל מי שדר בארץ ישראל נקרא צדיק גם שאינו צדיק כפי הנראה, שאם לא היה צדיק היתה הארץ מקיאה אותו כדכתיב "ותקיא הארץ את יושביה" וכיון שאינה מקיאה אותו בוודאי נקרא צדיק אעפ"י שהוא נראה בחזקת רשע :